

Chrzanowski, Ignacy

Zmarli członkowie : Ś. p. Józef Kallenbach (1861-1929) [nekrolog]

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 25, 210-212

1932

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ś. p. Józef Kallenbach

(1861 — 1929).

Dnia 12 września roku 1929 umarł w Krakowie profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego na katedrze historii literatury polskiej, Józef Kallenbach. Był wychowawcą tegoż uniwersytetu, w którym się habilitował w roku 1887. Od tej chwili zaczyna się Jego blisko czterdziestoletnia działalność nauczycielska: zrazu dwuletnia docentura w Krakowie, potem (1889—1901) profesura we Fryburgu Szwajcarskim. Nastąpiła krótka przerwa (1901—1904), wypełniona pracą dyrektora Biblioteki Krasieńskich w Warszawie, poczem — znowu profesura: we Lwowie (1904—1915), w Warszawie (1915—1916), znowu we Lwowie (1916—1918), potem w Wilnie (1919—1920) i wreszcie w Krakowie (od roku 1920 do śmierci).

Pozostawił po sobie cały szereg cennych dzieł i wydawnictw naukowych w zakresie swojej umiłowanej specjalności. Rozpoczął pracę naukową od studjów o Kochanowskim (mianowicie o jego elegjach łacińskich i „Odprawie posłów greckich”, tudzież o jego filozofji). Później nieraz jeszcze wracał do wieku XVI — czyto w rozprawie francuskiej „Les humanistes polonais”, czy w studjum o tragedji Szymonowicza „Custus Joseph”, czy w ogłoszonym w ostatnich latach szkicu o Skardze, czy wreszcie w licznych recenzjach, któremi zasiliał nadewszystko lwowski „Kwartalnik Historyczny”. Głównie jednak pociągała go literatura Polski porozbiorowej, której był doskonałym znawcą i pełnym miłości i wyrozumiałości sędzią. To też nikt inny nie był tak, jak on, powołany, do opracowania historii poezji polskiej od początku XIX wieku aż do powstania styczniowego —

w *Dziejach literatury pięknej w Polsce* (stanowiących tomy XXI i XXII *Encyklopedji Polskiej*, wydawanej przez *Polską Akademię Umiejętności*); obszerny ten rozdział, obejmujący blisko dwieście stronic wielkiej ósemki (str. 334—506 tomu XXI), jest, pod względem zwięzłości, metody naukowej i oryginalnego ujęcia, studjum niemałej wartości; to też krzywda się stała *Encyklopedji Polskiej*, że redakcja powierzyła Kallenbachowi opracowanie tylko epiki i liryki, wkładając dramat na stare barki St. Tarnowskiego, który nie podołał swemu zadaniu.

Z wielu drobniejszych prac Kallenbacha najbardziej godnemi uwagi są (oprócz analizy i krytycznej edycji poematu Adama Jerzego Czartoryskiego „*Bard Polski*“, oraz wydania „*Puław*“ Niemcewicza), studja i szkice o charakterze syntetycznym — o Polu i jego „*Pieśniach Janusza*“, o Lenartowiczu, o Edmundzie Wasilewskim, o Konopnickiej, o Mochnackim, o Małeckim. Odczyt o Sienkiewiczu, wygłoszony na publicznem posiedzeniu Akademji Umiejętności, jest do dziś dnia najlepszą syntezą twórczości autora „*Trylogji*“ i jego nieśmiertelnych zasług narodowych.

Na czoło jednak działalności naukowej Kallenbacha wybijają się jego długoletnia praca nad życiem i twórczością Mickiewicza i Krasińskiego.

Dzisiaj trudno sobie poprostu wyobrazić, jakby wyglądała nasza wiedza o Mickiewiczu, gdyby nie wręcz epokowe odkrycia Kallenbacha — gdyby nie „*Archiwum Filomatów*“ (a w niem pisma młodzieńcze Mickiewicza), gdyby nie autografy trzeciej części „*Dziadów*“ i „*Ksiąg Pielgrzymstwa*“, gdyby wreszcie nie liczne studja o życiu i utworach Mickiewicza, uwieńczone dwutomową monografią („*Adam Mickiewicz*“), która ma dotychczas już cztery wydania. Bezstronną tej monografji nazwać nie można: niektóre szczegóły życia poety autor tendencyjnie pomija, żeby w życiorysie były tylko same światła, jak gdyby czyjeś życie mogło się obejść bez cieni; na krytyczny stosunek Mickiewicza do kościoła (w wykładach w Collège de France) rzuca autor zasłonę.

Drugim ważnem dziełem Kallenbacha jest dwutomowa monografia „*Zygmunt Krasiński, życie i twórczość lat młodych (1812—1838)*“. I tutaj jest niewątpliwie pewna, większa jeszcze,

niż w dziele o Mickiewiczu, idealizacja poety, jako człowieka; jest także bardzo niefortunna apologja jego ojca, generała Wincentego Krasińskiego. Ale w świetle zalet książki jej usterki giną; rozbiór utworów Krasińskiego w najświetniejszej jego epoce jest gruntowniejszy, aniżeli utworów Mickiewicza; życiorys zaś poety został opracowany na podstawie nowych źródeł, z których na samo czoło wysuwa się wydana przez Kallenbacha korespondencja Krasińskiego z przyjacielem lat młodzieńczych, Anglikiem, Henrykiem Reeve'm.

Nowy także i niezmiernie cenny materiał do życiorysu Krasińskiego zarówno, jak Mickiewicza, mianowicie listy Krasińskiego do Delfiny Potockiej, zużytkował Kallenbach w książce „Towianizm na tle historycznym“, nie mówiąc już o tem, że na naukę Towiańskiego rzucił tutaj także nowe i ciekawe światło.

Umarł Kallenbach, nie zdążywszy wyzyskać wszystkich zgromadzonych trudem całego niemal życia materiałów do epoki romantyzmu, którą ukochał goręcej jeszcze, niż wiek XVI. W ostatnich latach życia przystąpił do pisania dalszego ciągu monografji o Krasińskim, ale nie było mu sądzono skończyć tego dzieła.

Szczegółową bibliografję prac Kallenbacha od roku 1881 do 1925 ogłosił jeden z jego uczniów (bardzo zasłużony na polu badań nad literaturą „sowizdrzalską“), Karol Badecki — w książce jubileuszowej p. t. „Józefowi Kallenbachowi ku uczczeniu czterdziestolecia pracy naukowej dawni uczniowie“ (Lwów 1925, Ossolineum). Z prac niewymienionych tutaj, oprócz „Towianizmu na tle historycznym“ (1929), warto wymienić jeszcze dwa szkice: „Piotr Skarga wzorem księdza i Polaka“ (w „Przełędzie Teologicznym“ wileńskim, 1923) i „Wejście w Szymonowicza“ (w księdze zbiorowej „Szymon Szymonowicz i jego czasy“, Zamość 1929).

Ign. Chrzanowski.
